



Romanifolkets Forening

Høringssvar til NOU 2015:7

Romanifolkets Forening viser til brev fra Kommunal- og moderniseringsdepartementet v/ Same- og Minoritetspolitisk avdeling (heretter SAMI) 30. November 2015 med invitasjon til å gi innspill til rapporten "NOU 2015:7 Assimilering og motstand – Norsk politikk overfor taterne/romanifolket fra 1850 til i dag".

Romanifolkets Forening er av en slik oppfatning at den omtalte rapporten kan være en del av en forsoningsprosess mellom romanifolket/taterne og myndighetene, men forutsetter at det i den videre prosessen er staten som har det øverste ansvaret for å sikre forsoning.

Utvalget

Romanifolkets Forening er av den oppfatning at selve prosessen med en gransking av myndighetenes politikk overfor vårt folk fra 1850 og til i dag fikk en dårlig start. Representanter fra vårt folk ble i starten ikke tatt inn som likeverdige medlemmer i utvalget, men kun gitt status som observatører og dette til tross for at rammekonvensjonen for beskyttelse av minoriteter understøtter viktigheten av likebehandlingsprinsippet. Utvalget anmodet i brev til departementet at representanter fra folkegruppen skulle ha samme status som de øvrige medlemmene i utvalget. Dette avviste departementet og viste til at representantene fra folkegruppen ville være inhabile.

Denne uenigheten ble løst i 2013 da folket vårt fikk to fullverdige medlemmer inn i utvalget, hvorav en har vokst opp i kulturen. Senere fikk utvalget også en egen ressursgruppe. Vi mener at den lange og unødvendig lange prosessen gikk på bekostning av utvalgets arbeidskvalitet og omfang.

Det Romanifolkets Forening stiller seg svært kritisk til er at representanter fra vårt folk ble ansett som inhabile til å granske norske myndigheters overgrep overfor vårt folk mens dette habilitetsspørsmålet ikke ble brukt overfor myndighetene selv. Vi finner det svært kritisk at man velger å granske seg selv som overgriper, mens offeret da skal bli inhabilt.

Romanifolkets Forening mener at det burde blitt nedsatt et helt nøytralt utvalg, da vi mener det blir feil at overgriperen skal granske seg selv.

Mandatet & kartlegging av situasjonen i dag

Utvalget fikk i oppdrag å undersøke statens politikk overfor vårt folk frem til i dag, men utvalget har derimot ikke undersøkt statens politikk de siste 30 årene. Vi mener at det er en stor mangel at de konklusjoner som trekkes bygger på situasjonsbeskrivelser som er utdaterte. Fraværet av en gransking av departementets rolle i minoritetspolitikken, særlig i de senere år, ser vi som en stor mangel ved rapporten. Flere personer som er eller har vært ansatt i SAMI var på 70-tallet ansatt i det kontoret i sosialdepartementet som arbeidet med tildelinger til Norsk Misjon blant hjemløse - hovedaktøren i assimileringspolitikken mot vår folkegruppe.

Denne sammenblandingen av roller burde vært en del av en slik gransking og fraværet av dette bidrar ikke til å minske vår frykt for myndighetene eller til å forstå at myndighetene virkelig ønsker å gi oss en oppreisning, eller at de ønsker en reell forsoning.

Utvalget behandler vårt folks organisasjonsliv og rolle kun overfladisk. Rapporten nevner negative oppfatninger blant folk i gruppen om interesseorganisasjonene. Det er da særlig organisasjonenes økonomi og statens støtte til disse som er tema. Vi mener at dette gir et feilaktig bilde av organisasjonene og det skaper grobunn for mistenkeliggjøring, særlig siden utvalget behandler temaet overfladisk og kontekstløst.

Organisasjonene har gjennom mange år forsøkt å jobbe for å bedre vårt folks rettigheter som en nasjonal minoritet og Romanifolkets Forening er svært kritiske til utvalgets vinkling og det faktiske grunnlaget for denne vinklingen.

Høringsprosessen

Romanifolkets Forening stiller seg kritisk til hvordan SAMI har planlagt og gjennomført høringsprosessen. Myndighetenes intensjoner sies å være at man ønsker forsoning med folkegruppen, men måten SAMI har håndtert høringsprosessen på finner vi kritikkverdig. Vi mener at SAMI burde ha involvert romanifolkets/taternes organisasjoner i prosessen og støttet initiativ om informasjonsmøter for å skape en forståelse for utvalgets arbeid og metoder. SAMI har som hovedansvarlig for høringen ikke støttet initiativet fra blant annet Taternes Landsforening.

I tillegg mener vi at SAMI i liten grad har bidratt til verken på høringsmøtene eller i andre sammenhenger å korrigere feilaktige forestillinger som at den kollektive erstatningen som Stiftelsen Romanifolkets/Taternes Kulturfond forvalter kan brukes til individuelle erstatninger.

Romanifolkets Forening mener også det er kritikkverdig at SAMI har valgt å publisere anonyme høringsvar på høringsnettene som inneholder trusler mot tillitsvalgte personers liv og helse samt svært alvorlige beskyldninger mot organisasjonene, herunder beskyldninger om grov økonomisk kriminalitet. Vi mener at noen av beskyldningene er så grove og alvorlige at også SAMI burde ha latt være å publisere disse. Ved at en aktør som SAMI velger å publisere slike grove og usaklige beskyldninger har det gitt dem et offisielt preg og dette har igjen medført mye splittelse og uenigheter innad i folkegruppen.

Mange av disse beskyldningene i høringsvara går som nevnt direkte imot organisasjonene, og vi har måttet bruke unødig med tid og energi på å rette opp feiltolkninger og dokumentere faktiske forhold som motbeviser disse beskyldningene.

Romanifolkets Forening ser veldig alvorlig på den situasjonen som har oppstått i kjølvannet av høringsprosessen. Vi mener at man skal kunne forvente av SAMI at dem legger til rette for tilfredsstillende opplegg på høringsmøtene, slik at representanter fra organisasjoner og møtedeltakere generelt ikke blir skremt fra å delta eller ikke får anledning til å ytre seg. Vi viser her til brev av 18. April d.å til SAMI fra romanifolkets/taternes organisasjoner.

Kirkens sosialtjeneste/Norsk misjon blant hjemløse

Romanifolkets Forening registrerer til forbauselse at den rollen Kirkens Sosialtjeneste / Norsk misjon blant hjemløse hadde i politikken som ble ført overfor folkegruppen vår ikke har blitt gjenstand for en grundig gjennomgang i rapporten. Dette til tross for at Kirkens Sosialtjeneste / Norsk misjon blant hjemløse hadde en sentral rolle i statens politikk overfor folket vårt.

Dessuten fikk Kirkens Sosialtjeneste lese rapporten før overrekkelsen 1. juni, noe vårt folk selv ikke fikk. Vi som organisasjon reagerer kraftig på at Kirkens Sosialtjeneste som overgriper fikk muligheten til å lese rapporten hva rapporten sa om dem, uten at vi som ofre fikk samme mulighet. Kirkens sosialtjeneste ba om tilgivelse på vegne av Norsk Misjon blant Hjemløse. De ba ikke om tilgivelse på vegne av seg selv.

Romanifolkets Forening anser ikke dette som et reelt ønske, eller *et synlig uttrykk*, om forsoning og tilgivelse, men et forsøk på å renske Kirkens sosialtjeneste for Misjonens overgrep. Dette selv om de faktisk er Misjonen med nytt navn og driftsform. Kirkens sosialtjeneste har et stort ansvar for forsoningsprosessen, et ansvar vi håper de vil vise et reelt ønske om å ta på seg. Romanifolkets Forening vil også samtidig påpeke at «Misjonen» arbeidet på oppdrag fra den norske stat. Derfor er det staten som har det øverste ansvaret for en slik forsoningsprosess.

Tilskudd til romanifolkets/taternes organisasjoner

Romanifolkets Forening mener at arbeidet med romanifolkets/taternes rettigheter og situasjon er svært underfinansiert, sammenlignet med andre nasjonale minoriteter, slik det kommer fram i den fjerde rapporten til Europarådet.

Til tross for rapporten har tilskuddene til romanifolkets/taternes organisasjoner blitt redusert. Vi ser også at myndighetene legger mye av ansvaret for å rette opp skadene etter assimileringspolitikken på organisasjonene, og at myndighetene legger opp til at arbeidet skal gjennomføres på dugnadsbasis.

Særlig om Stiftelsen romanifolkets/taternes kulturfond.

I 2013 vedtok flertallet på Stortinget etter forslag fra regjeringen å trekke tilbake erstatningen til folkegruppen på 75 millioner, og videre erstatte avkastnings ordningen til stiftelsen med en bevilgningsordning. Verken stiftelsen eller romanifolkets/taternes organisasjoner fikk anledning til å uttale seg på forhånd. Romanifolkets Forening anser tilbaketrekkingen i 2013 som svært uheldig. Romanifolkets Forening og folkegruppen anser tilbaketrekkingen i 2013 som at den offentlige unnskyldningen reelt ble trukket tilbake.

Bevilgningene til stiftelsen for 2015 og 2016 er holdt tilbake, uten at SAMI har lagt fram en substansiell begrunnelse for tilbakeholdelsen. Regjeringen har i merknad til revidert budsjett 2016 reelt sett lagt opp til at bevilgningene til stiftelsen skal stanses permanent. Romanifolkets Forening viser i den sammenheng til romanifolkets/taternes organisasjoners brev til kommunal- og forvaltningskomiteen og partigruppene på Stortinget 30. mai d.å. (**se vedlegg 1**).

Utvalgsrapporten anbefaler at myndighetene bestreber seg på å skape tillit hos romanifolket/taterne ved å skape gode fora. Romanifolkets Forening ser derfor med bekymring på at det vurderes tiltak som svekker forsoningsprosessen og vår medvirkning i politiske saker.

Romanifolkets/taternes egne ressurser som Romanifolkets/Taternes senter og Stiftelsen romanifolkets/taternes kulturfond

Romanifolkets Forening etterlyser anbefalinger om å bruke og styrke romanifolkets/taternes egne ressurser som Romanifolkets/Taternes senter og Stiftelsen romanifolkets/taternes kulturfond. Stiftelsen og senteret gjør en stor innsats for å bedre fremtiden for folkegruppen, for bevaring av språk, kultur og historie, og for å hjelpe de som har lidd gjennom overgrep begått av stat og kirke. De bistår med råd, veiledning, søknader, advokat bistand mm.

Stiftelsen og senteret har bred og god kompetanse om folket, og styres av folket selv. Romanifolkets/Taternes senters veilednings- og prosjektrådgivingstjeneste har over hundre aktive saker.

Romanifolkets Forening ønsker at romanifolket/taternes egne organisasjoner styrkes, og at grunnstøtten til nasjonale minoriteter heves til et nivå som gir tilstrekkelig økonomi til at de kan delta i prosesser som angår dem, bidra aktivt i forsoningsprosessen og være en ressurs for storsamfunnet.

Romanifolkets Forening ser i likhet med andre organisasjoner med stor bekymring på at beslutning om tildelinger etter kapittel 567 post 70 "Tilskudd til nasjonale minoriteter" etter forvaltningsforskriften ikke er å anse som enkeltvedtak etter forvaltningsloven. Det er derfor ikke klagerett av tildelinger etter kapittel 567 post 70. Forskriften gir dermed ikke organisasjonene de «normale» rettigheter som ellers ville ha fulgt av forvaltningsloven. Det er svært få tilskuddsordninger som er unntatt fra forvaltningslovens klagerettsregler.

Romanifolkets Forening ber om at tilskudd til nasjonale minoriteter ikke unntas fra de ordinære saksbehandlingsregler i denne loven, og gis samme demokratiske rettigheter som resten av den norske befolkningen. Dette bør være en del av forsoningsprosessen. Her føler vi oss holdt beviselig utenfor demokratiske rettigheter.

Kunnskap om romanifolket/taterne

Romanifolkets Forening støtter utvalgets anbefalinger om mer systematisk innsamling av kunnskap om romanifolket/taterne. Forsoning innebærer arbeid med samtiden og kommende generasjoner, men som rapporten påpeker, er det lite gjort på dette området. Mye av forskningen har fokusert på fortiden. Romanifolkets Forening savner et fokus på barnevernets holdninger og manglende kulturkompetanse i forhold til romani/tater barns menneskerettigheter i dag. Holdninger må endres, og det må sees på fosterhjemsrekrutteringen. Det må etterstrebtes å ivareta barns rettigheter når det gjelder kultur, språk, tradisjon, kulturell identitet og egenart. Romanifolkets Forening er enig med utvalget i at det er behov for mer kunnskap i samfunnet om romanifolkets/taternes historie.

Statens unnskyldning og forsoningsprosessen

Vi støtter også forslaget om at den unnskyldningen som kommunalminister Ragnhild Queseth Haarstad kom med på vegne av staten i 1998 og som ble behandlet i St.meld. nr. 15 (2000-2001), må kommuniseres mer tydelig, slik at en større andel av gruppen og storsamfunnet får kjennskap til denne. Mange leser ikke stortingsdokumenter. En slik unnskyldning som staten kom med, må selvsagt etterfølges av politiske tiltak som gjør at unnskyldningen fremstår som reell og ikke et proformaarrangement for å få kortsiktige politiske poeng.

Kirkens unnskyldning i 1998 ble dessverre gitt på en slik måte at mange følte Kirken ikke ønsket å ta et faktisk ansvar. Flere, både i og utenfor folkegruppen, mente denne var uttrykk for simpel symbolpolitikk. Kirken kom med en ny unnskyldning i år 2000.

Erfaringer fra andre lands "sannhetskommisjoner" viser at høringsprosesser bare er begynnelsen på forsoning, og ikke er tilstrekkelig til å skape langvarig forsoning og fellesskapsfølelse. Det kreves derfor handlingsplaner der både kortsiktige og langsiktige mål må defineres og reflektere folkegruppens behov og ønsker. Disse planene må utarbeides i nært samarbeid med representanter fra romanifolket/taterne.

Romanifolkets Forening mener at utstillinger som "Latjo Drom" på Glomdalsmuseet må styrkes fremover og at det må prioriteres å sette i stand lignende utstillinger også andre steder i landet, slik

at dette blir lett tilgjengelig for storsamfunnet for å øke kunnskapen med fakta. Dette arbeidet må folket selv involveres i.

Romanifolkets Forening viser ellers til at det er avgjørende for en god forsoningsprosess at også de alvorlige og forsettlig overgrepene (lobotomering, sterilisering og kastrering mm.) som skjedde i helsevesenet, beklages av helsemyndighetene. Det er beklagelig at institusjonene som stod bak disse overgrepene og ansvarlige helsemyndigheter ikke makter å ta ansvar for sin mørke historie.

Romanifolkets Forening forventer at overordnede organ sørger for at institusjonene og ansvarlige helsemyndigheter også medvirker aktivt i den kommende forsoningsprosessen. Vi er bekymret for den nonsjalante holdningen som råder i institusjonene og miljøene, særlig i psykiatrien, når disse ikke er i stand til å forstå eller ta ansvar for sine gjerninger.

Tillitsbygging og reell medvirkning

Vi mener det er viktig å sikre romanifolket/taterne reell deltakelse i alle prosesser som angår dem. Dette må også omfatte saker av indirekte karakter når kulturens kjernesaker berøres. Det er kjent at mange minoritetsmiljø er sterkt underrepresentert i det politiske og sivile liv. Dessverre er folket vårt en av minoritetene med svakest representasjon i de ordinære politiske prosessene. For å sikre likeverdig representasjon og deltagelse er det først og fremst et stort behov for å oppmuntre oppbygging av den eksisterende organisatoriske kompetansen i gruppen. Reell deltakelse i avgjørelser i samfunnet krever en forståelse og erfaring med hvordan sivilsamfunnet fungerer generelt. Myndighetene må her påse at det nødvendige økonomisk handlingsrom, som er en betingelse for å oppnå reell deltakelse, er sikret. Det er avgjørende at organisasjonene for romanifolket/taterne styrkes, slik at de kan innta en hovedrolle i arbeidet med minoritetspolitikk.

Kunnskapsløft blant offentlig ansatte

Romanifolkets Forening støtter utvalgets anbefaling om at det er behov for et kunnskapsløft blant offentlig ansatte og deres representanter om folkegruppens historie og erfaringer med den norske assimileringspolitikken. Kunnskapen om romanifolket/taterne i alle statlige og kommunale etater og i skolen må økes. Formidling er viktig. Vi anbefaler å lage stillinger i det offentlige for romanifolk/tatere for utøvelse av politikk som gjelder gruppen. Bruk romanifolk/tatere som konsulenter når kompetansen skal heves internt i departementet/SAMI, men også på fylkeskommunalt og kommunalt nivå, som skole, Bufetat og barnehager.

Språket romani

Bevaring av språket romani er særdeles viktig og absolutt nødvendig. Språket er etter vår mening den viktigste kulturmarkøren i folkegruppen. Rapporten nevner at det er ulike oppfatninger om hvordan språket skal bevares. Små, men aktive grupperinger i folkegruppen er imot synliggjøring av både kulturen og språket. Erfaringer fra andre land bekrefter at grupper som har opplevd assimileringpolitikk og «kulturelt folkemord» ikke er homogene. Vi mener at myndighetene må være bevisst uenigheter og ikke hindrer implementering av gode tiltak som vil tjene videre generasjoner. Uavhengig av misnøye og motstand mot synliggjøring og bevaring av språket har myndighetene et ansvar for å legge til rette både praktisk og økonomisk for at de som ønsker å bevare, synliggjøre og utvikle språket, kan gjøre det.

Likeverdig rett til utdanning

Det er behov for et kunnskapsløft om nasjonale etniske minoriteter i lærerutdanningen. Mangel på kunnskap om nasjonale minoriteter er påfallende, ikke bare i lærerutdanningen, men også i lærebøkene i skolen. Nasjonale minoriteter nevnes ikke i de nasjonale retningslinjene for grunnskoleutdanning 1-7 og 5-10 trinn. Heller ikke er nasjonale minoriteter omhandlet

stortingsmelding nr. 11 (2008-2009) «Lærere - rollen og utdanningen». Romanifolkets Forening mener det er avgjørende å jobbe innenfor lærerutdanningen for å bedre kunnskapen om de nasjonale minoritetene. Dette målet bør bli en viktig del av en fremtidig stortingsmelding om folkegruppen.

Romanifolkets Forening ønsker at det gis muligheter for tilrettelagt undervisning i reiseperioder til de som ønsker å benytte seg av et slikt tilbud. Retten til tilrettelagt undervisning i reiseperioder følger av rammekonvensjonen. NAFO og UDIR bør gis en fremtredende rolle i tilretteleggingen. I Norge er det gjennomført bare ett prosjekt om romani/-taterbarn i skolen. Prosjektet om bruk av IKT under reiseperioden i 9 skoler i Sør-Trøndelag, utviklet i samarbeid mellom høyskolene og Taternes landsforening, har vist å ha noen gode effekter. Selv om det var få familier som ble rekruttert, ga prosjektet elevene og deres familie en opplevelse av å bli møtt og anerkjent, samtidig som det ga lærerne mer forståelse for kulturen og en samarbeidsplattform med familien.

Prinsippet om tilpasset opplæring for alle må bygge på forståelsen av kulturell ulikhet. Det må utarbeides nasjonale føringer slik at kommuner/skoler får retningslinjer for hvordan de skal forholde seg til spørsmål om tilrettelagt undervisning i reiseperioden. Skolens oppfølgingsansvar overfor elevene må også avklares og sikres i reiseperiodene. Ekstra midler for tilrettelagt undervisning i reiseperioder til romanifolket/taterne bør være øremerket i statsbudsjettet. Det vises her til at skolene (både kommunale og private) får særegne midler via statsbudsjettet til undervisning i kvensk.

Lettere tilgang til gjeldsordning for de rammede

Samfunnet bør som en del av "erstatningen" og forsoningsprosessen tilrettelegge for at romanifolk/tatere med økonomiske vansker som kan tilskrives assimileringspolitikken, får bistand og lettere tilgang til gjeldssanering, gjeldsordning og gjeldsrådgivning. Gjeldsrådgivning tilbys i dag ved Romanifolkets/Taternes senter. Denne tjenesten samt Veiledningstjenesten må sikres finansiering gjennom den ordinære støtteordningen for rettshjelpsordninger.

Rettferdige erstatnings- og oppreisningsordninger

Myndighetene må sørge for rettferdige erstatningsordninger underlagt staten, og at de berørte slipper å involvere kommuner de i mange tilfeller har hatt minimal relasjon til. I dag får mange av de som ble tatt av Misjonen uten at det forelå vedtak (fra vergeråd/barnevernsnemnd), ikke erstatning siden man ikke kan identifisere hvilken kommune som kravet skal rettes til. De barna som ble tatt uten vedtak må også få rettferdig behandling, og ikke lide urett som følge av overgriperens mangler og feil. Erstatningsnivået må også heves betraktelig, og det må gis lik erstatning for lik «behandling».

Romanifolkets Forening mener myndighetene også må se erstatninger i forhold til andre erstatningsordninger. Feilbehandling, av tilsvarende alvorsgrad som lobotomering og sterilisering, ved sykehus i dag ville ha utløst en rett på store erstatninger. Romanifolkets Forening mener at dagens erstatninger for feilbehandling må være et utgangspunkt ved fastsettelsen av erstatninger til romanifolk/tatere som har fått livet ødelagt av stat og kirke. Dette selv om erstatningene isolert sett skulle ha vært betydelig større, siden skadene som ble påført folkegruppen var forsettlig, og ikke uhell. Mange av de som har blitt utsatt for overgrep fra staten som barn, lever på minstepensjon, ettersom de aldri fikk mulighet til å delta i arbeidslivet. Det bør derfor vurderes å gi pensjonspoeng til ofrene.

Romanifolkets Forening ønsker ordninger som vil gjøre det enklere for romanifolket/taterne som ønsker å utøve sine tradisjonelle næringsveier (omførselshandel og håndverk), samt etablere og

drive egne firmaer. I tillegg ønsker Romanifolkets Forening tilrettelagte ordninger som gjør det mulig å kunne ta fagbrev med bakgrunn i yrkespraksis. Dette vil bidra til å gjøre det lettere å få oppdrag.

Romanifolkets Forening viser til at mange i folkegruppen har dårlig finansiell situasjon på grunn av senskader etter overgrep i barndommen, og har av den grunn vanskeligheter med å komme inn i boligmarkedet. Som en midlertidig ordning bør det etableres en tilrettelagt ordning gjennom Husbanken som sikrer grunnfinansiering/støtte.

Videre forskning og forskningsformidling

Basert på tall i rapporten om tredobbeltdødelighet anbefaler utvalget mer oppfølging og kunnskapsinnhenting av denne gruppens helse. Romanifolkets Forening støtter utvalgets anbefaling om behovet for mer systematisk kunnskap, samt oppfølging av folkegruppens helse. Oppfølging av helsesituasjonen er relevant også for de som ikke har vært underlagt Norsk misjon blant hjemløse, ettersom disse ofte har opplevd diskriminering og stress ved å tilhøre en minoritet.

Behov for eget sted

Romanifolkets Forening viser til det mangeårige arbeidet med å etablere et eget senter for folkegruppen og til ønsket om et eget sted. Sistnevnte må sees i relasjon til den omfattende diskrimineringen som folkegruppen utsettes for på blant annet campingplasser. Romanifolkets Forening ønsker seg en egen plass hvor folkegruppen kan holde kursvirksomhet, treff og andre aktiviteter. Et samlingssted, ikke bare et sted i landet, men spredt rundt slik at folket har noe som er vårt og kan samles der.

Avslutningsvis ønsker Romanifolkets Forening at NOU 2015:7 etterfølges av en stortingsmelding om både historien, forsoningsprosessen og ikke minst de fremtidige forutsetningene som skal underbygge folkegruppens utvikling i de kommende årene. Det er viktig at framtidige tiltak ikke settes opp mot hverandre. En utvidet individuell erstatningsordning må ikke komme på bekostning av bevilgningene over statsbudsjettets kapittel 567 Nasjonale minoriteter. Gjeldsrådgivningstjeneste og Veiledningstjenesten som ytes av RT-senteret har godkjenning fra Tilsynsrådet for Advokatvirksomhet og ansees som en rettshjelpsordning. Disse tjenestene må fremover sikres finansiering over andre kapittel enn 567 Nasjonale minoriteter.

Med hilsen for

Romanifolkets Forening

V/ Styret

Vedlegg

Foreningen Romanifolkets kystkultur
Landsorganisasjonen for romanifolket
Romanifolkets forening
Romanifolkets/Taternes senter
Taternes landsforening

Oslo, 30. mai 2016

Stortingets kommunal- og forvaltningskomité og partigruppene

VEDRØRENDE DEPARTEMENTETS MERKNAD I REVIDERT NASJONALBUDSJETT 2016 KAP. 567 NASJONALE MINORITETER, POST 71 TILSKUDD TIL ROMANIFOLKETS/TATERNES KULTURFOND

Foreningen Romanifolkets kystkultur, Landsorganisasjonen for romanifolket, Romanifolkets forening, Romanifolkets/Taternes senter og Taternes landsforening (heretter organisasjonene) viser til Kommunal- og moderniseringsdepartementets omtale av Stiftelsen romanifolkets/taternes kulturfond i forslaget til statsbudsjett for 2016 og nå sist i revidert nasjonalbudsjett. Organisasjonene kan ikke slutte seg til departementets presentasjon.

En tidligere utgave av brevet er sendt Stortingets finanskomité som fagansvarlig for revidert 13. mai 2016.

Innledning

Midlene over kap. 567, post 71 er en kollektiv erstatning for Statens overgrep overfor folkegruppen. Sterke følelser er knyttet til den kollektive erstatningen. Organisasjonene mener derfor at det er viktig at det norske samfunnet opptrer ryddig og transparent, noe som derimot ikke har vært tilfelle i denne saken. Departementets merknad er villedende og på noen punkter ikke dekkende for den rettslige og faktiske situasjonen.

Stiftelsen romanifolkets/taternes kulturfond er en av de viktigste instansene i arbeidet med å synliggjøre, bevare og utvikle romanifolkets/taternes kultur, språk og historie. Det er avgjørende for oss både som organisasjoner og som folkegruppe at de formål som stiftelsen skal fremme, ikke rammes. Vi kan heller ikke her se at dette er vektlagt av myndighetene. Vi er urolige over at departementet har valgt å holde tilbake store beløp over lang tid, uten at hverken stiftelsen eller organisasjonene for folkegruppen har blitt presentert for anklager som rettferdiggjør slik tilbakeholdelse. Vi mener departementet i alle fall burde ha vurdert alternativ til en total tilbakeholdelse, slik at formålene som skal tilgodesees av stiftelsen ikke rammes unødig og at Romanifolkets/Taternes senters veiledningstjenester, som stiftelsen finansierer, kan sikres kontinuerlig drift.

Vi vil presisere at hverken stiftelsen eller vi som organisasjoner bestrider departementets rett til å holde bevilgningen tilbake, forutsatt at det er rettslig og materielt grunnlag for tilbakeholdelse. Vi vil også nevne at vi anser midlene som “våre”, ettersom midlene er en erstatning til oss. Vi er derfor opptatt av at midlene forvaltes på en slik måte at de kommer vårt folk til gode gjennom støtte til kultur og språktiltak.

Departementets orientering til Stortinget

Departementet har i merknad til både statsbudsjett 2016 og revidert budsjett benyttet begrep som søker å tegne et ufordelaktig bilde av stiftelsen, men som det hverken er rettslig eller materielt

grunnlag for. I forbindelse med departementets orientering til Stortinget viser vi til utdrag fra stiftelsens klage v/advokat Brath til Kongen i statsråd 3. mars 2016:

Departementet har overfor Stortinget [i proposisjon til statsbudsjettet for 2016] opplyst at Stiftelsestilsynet har «*opprettet tilsynssak*» overfor Stiftelsen. Jeg gjør oppmerksom på at Stiftelsestilsynets kompetanse er begrenset til å føre tilsyn og kontroll med at forvaltningen av stiftelsene skjer i samsvar med vedtektene og stiftelsesloven, jf. stiftelsesloven § 7 bokstav b). Som nevnt i min klage kjenner ikke stiftelsesloven begrepet «*tilsynssak*». Stiftelsestilsynet fører tilsyn med alle landets stiftelser, jf. igjen stiftelsesloven § 7 bokstav b). Dersom det er mistanke om ulovligheter eller at Stiftelsen forvaltes i strid med vedtektene, kan Stiftelsestilsynet iverksette *gransking*, jf. stiftelsesloven § 56. Det har imidlertid ikke Stiftelsestilsynet funnet grunnlag for å gjøre. Med god grunn. Departementet kunne også selv ha iverksatt gransking etter forvaltningsloven § 15. Det er imidlertid heller ikke gjort. Grunnen er at det ikke er noe grunnlag for gransking og at § 15 ville ha avkrevd Departementet en del viktige rettsikkerhetsgarantier i form av krav til saksbehandlingen som Departementet åpenbart ikke ønsker at skal gjelde i denne saken.

Departementets orientering til Stortinget bærer preg av desinformasjon. Den gir feilaktig inntrykk av at det er rimelig grunn til å mistenke Stiftelsens administrasjon for vedtektsbrudd og/eller brudd på stiftelsesloven. Jeg finner grunn til å nevne at revisor har ført løpende kontroll med forvaltningen av Stiftelsen, jf. stiftelsesloven kapittel 5. Revisor har ikke hatt merknader til nåværende styre og administrasjons forvaltning av Stiftelsen. Beskyldninger som ligger til grunn for tilbakeholdelsen er forøvrig alle så vage og udokumenterte at det ikke lar seg gjøre å imøtegå dem.

Stiftelser som organisasjonsform

Det er riktig som departementet anfører at «en stiftelse er et eget, selvstendig rettssubjekt med stor uavhengighet». Det må likevel nevnes at tilsvarende også gjelder for andre organisasjonsformer. Siden stiftelser er eierløse/uten medlemmer til å utøve *intern* kontroll med forvaltningen, er stiftelser som en kompensasjon underlagt et offentligrettslig tilsyn (Stiftelsestilsynet). Motstykket til Stiftelsestilsynet i en forening er således foreningens generalforsamling, og ikke en eventuell ekstern tilskuddsforvalter. Hverken generalforsamlingens kontroll eller Stiftelsestilsynets tilsyn fritar tilskuddsforvalter fra dens plikter eller rettigheter. Det er tilskuddsforvalter som har det primære ansvaret for å føre tilsyn og kontroll med tilskudd, uavhengig av bevilgningsmottakers organisasjonsform.

Departementets ulike roller overfor stiftelsen

Departementet har rollene som *oppretter* av stiftelsen, *oppnevner* av styremedlemmer til stiftelsen, *observatør* til stiftelsen og *bevilger* (tilskuddsforvalter) til stiftelsen. Rollene som oppretter, oppnevner og observatør bestemmes av Stiftelsesloven, stiftelsens vedtekter og stiftelsesdokumentene forøvrig, og er uavhengig av statlige bevilgninger.

Rollen som *bevilger* følger av statsbudsjettets kap. 567 Nasjonale minoriteter, post 71 Tilskudd til Romanifolkets/Taternes kulturfond. Organisasjonene vil anta at departementets merknad i revidert budsjett 2016 knytter seg til departementets rolle som bevilger. Departementets rolle som bevilger bestemmes ikke av Stiftelsesloven, stiftelsens vedtekter eller stiftelsesdokumentene forøvrig, men av Forvaltningsloven, Stortingets bevilgningsreglement og Reglement for økonomistyring i staten. Departementets pålagte kontrollfunksjon som bevilger bestemmes selvsagt ikke av bevilgningsmottakers organisasjonsform. Organisasjonene viser i den sammenheng til departementets meget presise beskrivelse av dets plikter og rettigheter i brev til stiftelsen av 21. september 2015 s. 1:

Departementet vil innledningsvis vise til Reglement for økonomistyring i staten som pålegger departementet å føre kontroll med at forvaltningen av tilskudd utføres på en forsvarlig måte. Det gjelder også når ordningen forvaltes av en stiftelse. Videre er det departementets oppgave å påse, på et overordnet nivå, at de forutsetningene som ligger til grunn for Stortingets bevilgningsvedtak blir fulgt opp, jf. bevilgningsreglementet, fastsatt av Stortinget i 2005.

For å gjennomføre denne oppgaven har både departementet og Riksrevisjonen krav på innsyn i alle dokumenter som viser hvordan stiftelsen disponerer bevilgningen som departementet har stilt til disposisjon, jf. bevilgningsreglementet § 10, andre ledd. Dette kravet om innsyn gjelder også hos dem som stiftelsen gir tildelinger til. [...]

Departementet har videre, som nevnt, anledning til å iverksette gransking av forvaltningen av bevilgningene etter reglene i forvaltningsloven § 15.

Departementet har som bevilger altså de samme plikter og rettigheter overfor stiftelsen som overfor øvrige bevilgningsmottakere, f.eks. hva gjelder innsyn og mulighet til å følge opp bevilgningens formåloppnåelse. I tillegg har departementet som oppretter, oppnevner og observatør *utvidede* plikter og rettigheter overfor stiftelsen, plikter og rettigheter som ikke innskrenker departementets plikter og rettigheter som bevilger (tilskuddsforvalter). Eksempelvis har departementet som oppretter og observatør etter stiftelsesdokumentet for stiftelsen en utvidet rett til å motta alle styremøtinnkallinger og saksdokumenter samt delta på alle styremøter.

Nærmere om departementets rolle som observatør. Foruten at departementet hele tiden har hatt fullt innsyn i forvaltningen av stiftelsen, bør det bemerkes at departementet siden opprettelsen av stiftelsen har deltatt på nesten alle styremøter. I tillegg har departementet utpekt eget styremedlem. Stiftelsens vedtekter og stiftelsesdokumentet setter ingen begrensninger på observatørenes rettigheter og plikter. En sentral del av observatørenes rolle er handlingsplikten, både overfor stiftelsen og departementet. Observatørene, og dermed departementet, har ikke på noe tidspunkt funnet grunn til å reagere før departementet muntlig på styremøtet 21. mars 2015 som lyn fra klar himmel opplyste styret i stiftelsen om at bevilgningen for 2015 var holdt tilbake. I forbindelse med departementets plikter viser vi til utdrag fra stiftelsens klage v/advokat Brath til Kongen i statsråd 3. mars 2016:

Departementet har i realiteten fritatt seg selv fra de forpliktelsene som følger med kontrollfunksjonen både i Stiftelsesgrunnlaget, Stortingets forvaltningsreglement og Finansdepartementets reglement for økonomistyring. [...] Departementets tilbakeholdelse med påfølgende passiviteten bærer preg av trenering og sabotasje. Fremgangsmåten representerer etter min vurdering vilkårlighet og myndighetsmisbruk som norsk forvaltning på departementsnivå burde holde seg for gode til.

Organisasjonene er ikke bare spørrende til departementets passivitet etter beslutningen om tilbakeholdelse, men er, med tanke på departementets tunge engasjement i stiftelsen, sterkt tvilende til den beskrivelse som departementet har gitt i flere dokumenter til Stortinget. Det er underlig at departementet det siste året gjentatte ganger «har etterspurt dokumentasjon» fra stiftelsen, når departementet gjennom deltakelse på styremøtene i stiftelsen tidligere har mottatt samme informasjon.

Styrets innflytelse på hvem som skal sitte i styret

Stiftelsens styre råder ikke over hvem som skal sitte i styret i stiftelsen, slik departementet skriver i proposisjonen. Stiftelsens styre oppnevnes av oppnevnerorganisasjonenes årsmøter og ansvarlig departement. Stiftelsen har kun forslagsrett overfor departementets oppnevning.

Oppnevnerorganisasjonenes og ansvarlig departements rettigheter følger av stiftelsens vedtekter § 7 bokstav b) og c) samt stiftelsesdokumentet bokstav c) og d). Alle styremedlemmer har fulle og like rettigheter.

Status som oppnevnerorganisasjon i stiftelsen bestemmes av vedtektenes § 7 bokstav d) *Kriteriene for å gis status som oppnevnerorganisasjon*. Kriteriene samsvarer i det vesentligste med «Regelverk for driftsstøtte til nasjonale minoriteters organisasjoner (Statsbudsjettets kap. 567, post 70 Tilskudd til nasjonale minoriteter)». I praksis innebærer dette at departementet anser organisasjonen som representativ for folkegruppen og at organisasjonen fremlegger revisorbekreftelse på å ha minst 100 betalende medlemmer. Selv om stiftelsens styre er den som fatter vedtak om status som oppnevnerorganisasjon i første instans, kan vedtaket bringes inn til en egen klagenemnd «av berørt organisasjon, departementet eller andre organisasjoner som er gitt rett til å velge styremedlemmer» jf. vedtektenes § 7 bokstav a). 2/3 av klagenemnden utpekes av departementet og Den norske Helsingforskomite jf. vedtektenes § 12 bokstav b).

Representativitet

Organisasjonene viser til pkt. 4. *Tildelingskriterier* i «Regelverk for driftsstøtte til nasjonale minoriteters organisasjoner» hvor det heter at «[o]rganisasjonen må ha så mange medlemmer at den oppfattes som representativ for hele eller en del av en nasjonal minoritet». Organisasjonene synes det er bemerkelsesverdig at departementet i merknaden i revidert budsjett 2016 antyder at det står relativt få personer bak hvert styremedlem som skal representere romanifolket/taterne. Organisasjonene vil her bemerke at de fire organisasjonene som har hatt oppnevningsrett til stiftelsen de siste årene, hver har fått grunnstøtte fra departementet fordi departementet har ansett disse som «representativ for hele eller en del av» folkegruppen jf. pkt. 4. *Tildelingskriterier* i «Regelverk for driftsstøtte til nasjonale minoriteters organisasjoner». Organisasjonene stiller seg derfor sterkt tvilende til departementets beskrivelse, ettersom det ikke kan være slik at organisasjonene hver for seg ansees som representativ, men samlet sett ikke ansees som representativ. Beskrivelsen må forvaltningsrettslig sett sees på som feilaktig eller som åpenbart *sterkt urimelig*.

Organisasjonene håper at partigruppene/komiteen følger opp vår henvendelse, og at formuleringene i revidert budsjett speiler de rettslige og faktiske forhold, herunder departements ansvar.

Med hilsen

Foreningen romanifolkets kystkultur
Gro Elikvist Bærheim (styreleder)

/s/

Romanifolkets forening
Jone Pedersen (styreleder)

/s/

Landsorganisasjonen for romanifolket
Linda Mariana Aleksandersen (styreleder)

/s/

Romanifolkets/Taternes senter
Lennart Karlsen (styreleder)

/s/

Taternes landsforening
Holger Gustavsen (styreleder)

/s/